

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนา

Astrological beliefs of Lanna Buddhists

พระปลัดอาทิตย์ อธิธิโชโต (ก้อนแก้ว)

Phrapalad Arthid Iddhijoto (Konkaew)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email:

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธล้านนา พบว่า ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์เพราะได้อิทธิพลทางด้านศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธรวมกัน ทำให้เกิดพิธีกรรมที่แตกต่างไปจากพระพุทธศาสนาทั่วไป เช่น พิธีสืบชะตา สะเดาะเคราะห์ พิธีถอนอัปมงคล (ขี้ต) เป็นต้น โดยพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีหรือทำหน้าที่เป็นโหราจารย์ โหราศาสตร์ในสังคมล้านนามีการนำมาใช้กันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องของฤกษ์ยาม ตำราพรหมชาติ ทำให้เกิดประเพณีฟังธรรมตามปีเกิด การตั้งชื่อตามวันเกิด การบูชาผี เป็นต้น โดยพิธีกรรมนั้นมีการประยุกต์ผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังมีผลกระทบทั้งในเชิงบวกคือ ทำให้เกิดความสบายใจ ส่งเสริมให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่องกรรมและผลของการกระทำ และใช้ชีวิตโดยมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางจิตใจ มีศีลเป็นกรอบที่ควบคุมการกระทำ เป็นต้น ส่วนผลกระทบในเชิงลบ ทำให้เกิดความประมาท เกิดความมกมาย เป็นต้น

คำสำคัญ: โหราศาสตร์, ล้านนา, พระพุทธศาสนา

Abstract

This academic article aims to study the beliefs in astrology of Lanna Buddhists. It was found that Lanna people believe in astrology because they were influenced by Brahmanism and Buddhism. This resulted in rituals that were different from general Buddhism, such as the ceremony to extend life and avert bad luck, and the ceremony to remove bad luck (Khut). Monks performed the ceremony or acted as astrologers. Astrology in Lanna society has been continuously used, especially in terms of auspicious times and Brahma scriptures, resulting in the tradition of listening to Dhamma according to the year of birth, naming according to the day of birth, and

worshiping ghosts. The rituals were integrated and adapted perfectly. In addition, astrology has both positive effects, such as creating peace of mind, promoting faith in Buddhism, belief in karma and the results of actions, and living with the Triple Gem as a mental refuge, with morality as a framework to control actions, etc. As for the negative effects, it causes carelessness and superstition, etc.

Keywords: Astrology, Lanna, Buddhism

บทนำ

ในทางพระพุทธศาสนามีมุมมองว่า โหราศาสตร์ เป็นดริจฉานวิชา คือ วิชาศิลปะวิทยาการนอกพระศาสนาชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ก่อปรด้วยประโยชน์ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 5 ข้อ 323 : 345) เป็นวิชาที่ขวางทางนิพพาน ได้แก่ การทำเสนาห์ การทำให้คนวิบัติ รู้เรื่องภูตผี รู้ในการทำนาย เช่น หมอดู เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 53) ดังนั้น จึงมีพระบัญญัติว่า “ห้ามภิกษุเรียนและสอนดริจฉานวิชา เป็นอาบัติทุกกฏ” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 9 ข้อ 183-184 : 66) แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักษคณนา คือการเรียนปฏิทินทางจันทรคติ เนื่องจากชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายที่กำลังเที่ยวบิณฑบาตเกี่ยวกับวิถีแห่งปักษ (วันข้างขึ้นข้างแรม) แต่ภิกษุไม่ทราบ ทำให้ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเถียนต่างๆ พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักษคณนาได้ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 6 ข้อ 177 : 450) และทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อยู่ป่าเรียนวิชานักขัตร์ เนื่องจากภิกษุหลายรูปอาศัยอยู่ในป่า ไม่มีความรู้เกี่ยวกับดวงดาวบนท้องฟ้า ทำให้ไม่รู้ทิศทางต่างๆ พวกโจรเมื่อมาเจอกับภิกษุได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร นี่เป็นทิศอะไร ภิกษุตอบไม่ได้จึงโดนโจรทุบตี ด้วยเหตุนี้เองพระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนวิชานักขัตร์ ให้พอมีความรู้ทางดาราศาสตร์ตอบปัญหาชาวบ้านได้ แต่ไม่ได้มุ่งให้ศึกษาเพื่อเป็นผู้ทำนายทายทัก หรือหาฤกษ์ยามต่างๆ

ในปัจจุบันโหราศาสตร์การดูฤกษ์ยามเป็นที่ได้รับความนิยมเป็นที่สนใจกันอย่างมาก แม้กระทั่งพระสงฆ์ก็กลายเป็นโหราจารย์เอง ดังที่ปรากฏในข่าวว่ามีพระภิกษุไทยหลายรูปที่เชี่ยวชาญโหราศาสตร์และใช้ช่วยชาวบ้านตามแต่โอกาส อาทิ เช่น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโยมหาเถร) เป็นต้น แต่ก็มีพระสงฆ์บางกลุ่มที่ปฏิเสธเรื่องโหราศาสตร์ ดังในกรณีของพระพยอม กัลยาโณ เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว โดยท่านกล่าวว่า เรื่องของฤกษ์ยามยามดีในพระพุทธศาสนาอยู่ที่ความพร้อมของทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าพร้อมในการอยู่ร่วมกัน ใช้ชีวิตด้วยกันไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมานั่งดูเรื่องวัน เดือน ปีเกิด เพื่อหาฤกษ์ยามยามดี ให้ถือหลักความพร้อมดีที่สุด ไม่ว่าจะฤกษ์แต่งงาน หรือฤกษ์มงคลต่างๆ

ในสังคมล้านนาก็มีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ดังจะเห็นได้จากที่ชาวล้านนาเมื่อจะประกอบกรทำบุญทำกุศลซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ก็จะถูกข้อมยามที่เป็นมงคลควบคู่กันไปด้วย ความเชื่อนี้จะปรากฏให้เห็นในวงดวงหรือดวงฤกษ์ที่จารึกในตอนบนสุด และจารึกที่เป็นการบอกปี เดือน วัน ดีดี นาทฤกษ์ของการทำกิจกรรมนั้นๆ รวมถึงวงดวงชะตาของโบสถ์ วิหารหรือวัดด้วย อันแสดงให้เห็นว่าความเชื่อทางโหราศาสตร์สามารถผสมผสานกับความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยผู้ที่ทำเป็นโหราจารย์เรียกว่า หมอเมือง เป็นผู้มีความรู้ผสมผสานทั้งเรื่องของสมุนไพรมนต์คาถา โหราศาสตร์สามารถดูดวง คำนวณธาตุอายุ การเสียหายโดยหมอเมือง (หมอดู) ใช้คาถา เป็นต้น พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ในสังคมล้านนาก็อย่าง คือ สืบชะตาเมือง เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเมื่อบ้านเมืองเกิดความเดือดร้อนจากอิทธิพลของดาวพระเคราะห์ ตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ จะทำให้บ้านเมืองปั่นป่วนวุ่นวาย มีการจลาจลการศึก หรือเกิดโรคระบาด ผู้ปกครองเมือง จึงจัดพิธีสืบชะตาเมือง เพื่อให้อายุของเมืองได้ดำเนินต่อเนื่องสืบไป (ศูนย์สุขภาพจิตที่ ๑ (เชียงใหม่), 2559 : 49)

เนื้อหา

1. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

ประวัติความเป็นมาของการทำนายทายทักมีมาช้านานและมีเกือบทุกอารยธรรมในอินเดีย โบราณมีมาตั้งแต่ยุคพระเวท มีปรากฏในไตติริยะสังหิตา (taittiriya samhita) ว่าฤๅษีสมาชิกก่อนทำนายว่าพิธีบูชาัญจะจะเป็นไปด้วยดีหรือไม่โดยจุดพุ่มไม้ให้ติดไฟด้วยก้อนขนมเผ่าถ้าพุ่มไม้ไฟลุกดีเป็นสัญญาณว่าพิธีกรรมจะดำเนินไปได้ด้วยดี (Anthony Philip Stone, 1981 : 174) ความรู้ทางด้านดาราศาสตร์ของอินเดีย มีปรากฏในคัมภีร์พระเวท แบ่งเนื้อหาของพระเวทเป็น ๖ เรื่องที่เรียกว่าเวทางค์ (R.C. Majumdar, 1977 : 35) มีเรื่องหนึ่ง เรียกว่าโชยติช (jyotish) เป็นร้อยกรองมีประมาณ ๔๐ โสลก กล่าวถึงพระอาทิตย์ พระจันทร์ และนักษัตร (กลุ่มดาวฤกษ์) ทั้ง ๒๗ กลุ่ม การศึกษาดาราศาสตร์สมัยแรกๆ เกิดจากมนุษย์ได้พบเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนท้องฟ้าจนเชื่อว่าเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีทางชีวิตของมนุษย์จึงเริ่มกำหนดความหมายของวัตถุบนท้องฟ้าเป็นเสมือนเทพเจ้าและมีนิยายเล่าสืบกันมา (ประพันธ์ เตะละกุล, 2543 : 1)

ในวิถีชีวิตของชาวล้านนาไทย คนส่วนมากเชื่อในโหราศาสตร์ ในวรรณกรรมทั้งหลายของล้านนาไทยกล่าวถึงโหราศาสตร์ไว้หลายแห่ง นับว่าบุโรหิตอาจารย์มีความสำคัญมากต่อราชสำนักและต่อมวลชน การทำนายทายทักในวรรณกรรมต่างๆ กลายเป็นค่านิยมทางความเชื่อถือสำหรับคนล้านนาไทย ความเชื่อในฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เป็นความเชื่อที่อาศัยการคำนวณทิศทางของดวงดาวว่าจะมีผลต่อชีวิตมนุษย์ ในเวลาที่มีการกระทำมงคลหรือจะออกเดินทางมักนิยมดูฤกษ์ยามเสียก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลและมีโชคปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ความเชื่อเรื่องโชคชะตาเรามาักจะเชื่อกันว่าคนจะโชคดีหรือโชคร้าย ขึ้นอยู่กับชีวิตของตน โหรจะเป็นผู้มี

บทบาทในการทำนายโชคชะตา สิ่งนี้ จึงฝังอยู่ในใจของคนล้านนาไทยตลอดมา รวมถึงการทำงานทุกอย่างต้องหาฤกษ์ยามและเกี่ยวข้องกับโชคชะตาเสมอ (แสงสวาท วงศ์ใหญ่, 2547 : 14)

จะเห็นได้จากจากตำราโหราศาสตร์ของชาวล้านนา ซึ่งปรากฏในเอกสารโบราณและพิชชาหลายฉบับด้วยกัน เช่น ตำราสุริยยาตรา เป็นตำราที่เกี่ยวกับการคำนวณวิถีการนับปฏิทิน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียมีเนื้อหาเกี่ยวกับการคำนวณปฏิทินแบบสุริยคติ เป็นต้น ความต่างในเรื่องของราศีในตำราล้านนานั้นมีความผิดเพี้ยนไปจากสากลทั่วไปบ้างเล็กน้อย กล่าวคือรูปสัญลักษณ์ของราศีมีความต่างกัน จากคัมภีร์สุริยยาตรา ฉบับวัดชมพูหลวงได้ระบุว่า ราศีเมษมีรูปแพะ ราศีพฤษภมีรูปงู ราศีเมถุนมีรูปปาวสาวกอดกัน ราศีกรกฎมีรูปปลาและปู ราศีสิงห์มีรูปเสือและสิงห์ ราศีกันย์มีรูปสาวกัณฑ์แม่ร้างปั่นฝ้าย ราศีตุลย์มีรูปชั่งกับชอย ราศีประจิมมีรูปปลาเป่า ราศีธนูมีรูปคนยิงธนู มังกรมีรูปนาคแลมังกร ราศีกุมภ์มีรูปไหดอกไม้ ราศีมีนมีรูปฟองน้ำสมุทร ส่วนเนื้อหารายละเอียดอื่นๆ นั้นเป็นไปตามหลักสากลทั่วไป

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อเกี่ยวกับดวงดาวในโหราศาสตร์จะเห็นได้ว่ามนุษย์นั้นถูกกำหนดมาแล้ว โดยถูกกำหนดให้เป็นไปตามวันเกิดไม่สามารถหลุดพ้นไปได้ โดยเชื่อว่ามนุษย์จะมีอุปนิสัยโชคดวงต่างๆ ตามฤกษ์ หากเกิดในฤกษ์ที่ดีชีวิตก็จะดี หากเกิดในฤกษ์ที่ไม่ดีชีวิตก็จะโชคร้ายบ้าง เป็นโรคภัยไข้เจ็บบ้าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้มนุษย์มีสติไม่ประมาทในชีวิต เช่น บุคคลที่เกิดในดวงฤกษ์ที่ ๒๒ จะฉิบหายด้วยความโกรธ สิ่งนี้เป็นตัวเตือนว่าจงรักษาจิตใจไม่ให้ตกอยู่ในอารมณ์แห่งความโกรธ หากตกอยู่ในอารมณ์แห่งความโกรธแล้วก็จะทำให้ชีวิตนั้นประสบแต่ความทุกข์นั่นเอง แต่ถ้ามองตามความเป็นจริงแล้ว หากบุคคลไม่ว่าจะเกิดฤกษ์ที่ดีหรือไม่ดี หากทำกิเลสให้เกิดขึ้นแล้วย่อมตกในห้วงแห่งความทุกข์ทั้งหมดเป็นต้น

๒ อิทธิพลของโหราศาสตร์ในสังคมล้านนา

ในชีวิตของคนล้านนาระบบทักษะจะมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่ในวิถีชีวิตตลอดเวลา ตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อ จารีตประเพณีหลายอย่าง ล้วนมีที่มาจากแนวคิดในระบบทักษะทั้งสิ้น ตั้งแต่การเกิด โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่เกิดในช่วงเวลาของแต่ละวันจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของดวงดาวนั้นๆ เมื่อกำหนดรู้ดวงดาวประจำตัวแล้ว ความหมายของดวงดาวในด้านต่างๆ ก็จะมีผลทำให้ผู้ที่เกิดภายใต้อิทธิพลของดวงดาวนั้นมีบุคลิกลักษณะหรือรูปร่างเป็นไปตามความหมายของดาวนั้นๆ บุคคลที่เกิดในวันแต่วันวันจึงต้องอาศัยความเป็นมงคลตามความหมายของดวงประจำตัวเพื่อให้ชีวิตสมบูรณ์และเจริญก้าวหน้าต่อไปนอกจากนี้แล้วโหราจารย์ล้านนาได้กำหนดรูปสัตว์ต่างๆ เป็นตัวแทนของดวงดาว โดยกำหนดให้แต่ละช่องในผังทักษาโหราศาสตร์มีสัตว์ประจำตัวหนึ่งตัว ซึ่งสัตว์เหล่านั้นก็จะเป็นสัตว์ประจำทิศไปด้วย สัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของวันเกิดจึงถือว่ามีคุณแก่ตน เรียกว่า ตัวเป็ง หรือมักจะเรียกวันเกิดอีกอย่างว่านาม เช่น นาม ๑ นาม ๒ หรือ นามวัว นามรุ้ง ก็ได้ ตามตำราดาวเสวยอายุ นับตามอายุตกตามช่องทักษา หากอายุตกที่ช่องตรงกันข้ามวันเกิด แล้วเกณฑ์ชะตาอยู่ในตำแหน่งที่เสีย

หรือไม่สบายเจ็บป่วย ก็มักจะมียุทธศาสตร์ที่เรียกว่า ส่งเป็งชน โดยจะทำสะดวกเป็นรูปตาราง เก้าห้อง ซึ่งตารางเก้าห้องก็คือการจำลองมาจากผังทักษา แล้วปั้นรูปสัตว์ที่เป็นตัวเป็งใส่ลงไป ส่วนตัว ชนหมายถึงสัตว์คู่ตรงข้ามนั่นเอง

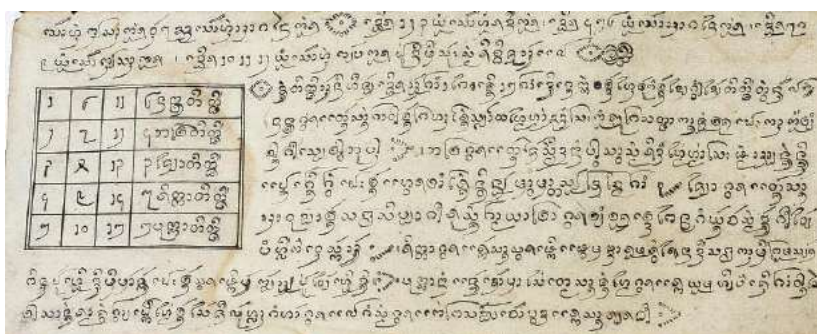
นอกจากการตั้งชื่อบุคคลทั่วไปแล้ว การบวชพระสงฆ์ในพุทธศาสนาจะต้องมีการตั้งชื่อหรือ ฉายาใหม่ไม่เอาชื่อทางโลกหรือชื่อเดิม เพราะคนที่บวชในบวรพุทธศาสนาถือว่าได้เกิดใหม่ โดยพระ อุปัชฌาย์จะตั้งชื่อใหม่ให้โดยอาศัยหลักทักษาในการตั้งชื่อ ทั้งพระภิกษุ และสามเณร (ปัจจุบัน คงเหลือแต่พระภิกษุเท่านั้น) โดยอาศัยเกณฑ์อยู่สามประการคือ วันเกิดของเจ้าชะตา วันบวช และวัน เกิดหรืออายุพ่อแม่สัมพันธ์กับผู้บวช ดังนี้แล้วจึงตั้งชื่อใหม่ให้โดยจะเว้นอักษรที่มาจากตำแหน่ง กาลกิณีเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น พระสงฆ์ที่เกิดวันอาทิตย์จะได้ฉายาว่า อุทะโย อนาลโย อภินันโท เป็นต้น หรือเกิดวันจันทร์จะได้ชื่อฉายาใหม่ว่า กิตติญาโณ กตปุญโญ กันตะสีโล เป็นต้น

แม้ว่า คนล้านนาจะนับถือพุทธศาสนาเป็นสรณะที่พึ่งแต่ก็ยังคงอยู่ร่วมกับผีได้ โดยการแบ่งพื้นที่ที่ ระหว่างศาสนาพุทธกับผี โดยศาสนาพุทธเป็นหลักคิดที่เชื่อมโยงกับฝ่ายการปกครองหรือจารีตของ บ้านของเมืองให้มีระเบียบแบบแผนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมกับคำสั่งสอนของพุทธศาสนานั้น เน้นเรื่องเหตุและผล มีพื้นที่รองรับชีวิตหลังความตาย คือภพภูมิต่างๆ ให้ความหวังกับชีวิตในโลกหน้า ด้วยผลแห่งการกระทำดีชั่ว สร้างความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลกรรม ศีลข้อห้ามต่างๆ จึงช่วยให้ บ้านเมืองอยู่อย่างปกติสุข ในขณะที่ผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ไม่สามารถแยกออกจากวิถีคนล้านนาได้ เนื่องจากผีมีบทบาทในเรื่องของระบบเครือญาติ การนับถือผีในสายตระกูลเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ ของคนในชุมชน มีข้อห้ามเพื่อไม่ให้เกิดการผิดผีในกรณีต่างๆ เช่น การแต่งงานในเครือญาติ การถูก เนื้อต้องตัวกันของหนุ่มสาวการล่วงล้ำเข้าไปในพื้นที่ส่วนตัว อาทิ ห้องนอน เป็นต้น เมื่อมีการผิดผีก็จะ มีการเซ่นไหว้ขอขมาต่อผีบรรพบุรุษของตนเองหรือคู่กรณี เป็นการประจานพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ต่อคนในชุมชน อีกทั้งผียังมีบทบาทของความเป็นผู้ให้ ผู้มีอำนาจดลบันดาลตามความต้องการของ ชาวบ้านที่ร้องขอด้วยการบนบานศาลกล่าว เพื่อให้ได้ตามที่ใจปรารถนา เช่น การเดินทางค้าขาย การ รักษาความเจ็บป่วย หรือตามหาของหาย ฯลฯ เมื่อได้ตามที่ใจปรารถนา ก็เชื่อว่าเป็นผลอันเกิดจากการ ดลบันดาลของผี จึงมีการตอบแทนด้วยเครื่องพลีเครื่องสังเวยต่างๆ สืบทอดเป็นจารีตมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาทำให้ผีอยู่ร่วมกันกับพุทธ มีการจัดระเบียบแบบแผนใหม่ ให้ผีมีที่มาที่ไปที่เป็นระบบ มีการเขียนตำนานผีต่างๆ ที่โยงกับพุทธศาสนา หรือการเปรียบเทียบผีให้ เข้ากับหลักทางพุทธศาสนา เช่น ผีฟ้า ผีแถนคือเทวดาชั้นต่างๆ บนสวรรค์ ผีเจ้าป่าเจ้าเขากลายเป็น รุกขเทวดา เจ้าที่เจ้าทางก็เปลี่ยนเป็นพระภูมิ เป็นต้น เมื่อผีบางส่วนถูกผนวกกับพุทธ ก็จะมีการ จัดการพื้นที่ของผีให้ถูกกาลเทศะ ส่วนผีที่เป็นผีบรรพบุรุษก็ยังคงดูแลกันตามจารีต เพียงแต่มีการจัดการ ที่ประณีตขึ้นกว่าเดิมหลักทักษา คือ ตารางที่วางตำแหน่งดวงดาวนพเคราะห์ทั้ง ๙ ตามทิศต่างๆ โดย

มีทิศหลัก ๘ ทิศ ส่วนห้องกลางเป็นตำแหน่งของดาวเกตุ คือเลข ๙ อันหมายถึง วิญญาณธาตุ หรือ ทิศเบื้องบน

ดังนั้น ตำแหน่งของผังทักษาที่มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จเรื่องผี จึงปรากฏให้เห็นอยู่ โดยทั่วไปเช่น ในทักษาเมือง เสาศหลักเมืองถือเป็นสิ่งสำคัญ มักจะตั้งอยู่ใจกลางเมืองหรือตำแหน่งที่ เรียกว่าสะดือเมือง คือที่อยู่อาศัยของเทวดารักษาเมือง หรือผีเสื้อบ้านเมือง เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่าง โลกกับเทวดาเบื้องบนหรือสื่อความถึงพระอินทร์ตามความหมายของคำว่า เสาศอินทิล การบูชาเสาศ อินทิลก็เลือกเอาช่วงเวลาเดือน ๘ เข้าเดือน ๙ ออก เลข ๘ และ ๙ คือราหูและเกตุ ถือเป็นดวงดาว ที่มีความหมายอันเชื่อมโยงกับวิญญาณทั้งสิ้น

ภาพที่ 1 ตารางวิธีการดูฤกษ์มงคล วันดีทั้ง ๕

หลักการดำเนินชีวิตของชาวล้านนาที่ได้รับอิทธิพลของโหราศาสตร์ การรักษาโรคตามฉบับ โหราศาสตร์ก็เป็นวิธีหนึ่งที่น่าสนใจ ดังนี้ ในยุคสมัยที่วิทยาการการแพทย์ยังไม่เจริญเหมือนดังปัจจุบัน หลักการและวิธีการรักษาผู้ป่วยของคนโบราณนั้นล้วนอาศัยหลักการจากวิชาโหราศาสตร์ซึ่งจะแตก ออกมาเป็นวิชาโลกธาตุที่เน้นเรื่องของธาตุอันเป็นแม่ธาตุปรุงแต่งที่ทำให้เกิดมนุษย์ขึ้นมาโดย ประกอบด้วย ธาตุทั้งสี่คือ ธาตุดิน (ปฐวีธาตุ) ธาตุน้ำ (อาโปธาตุ) ธาตุลม (วาโยธาตุ) และธาตุไฟ (เตโชธาตุ) โดยการรักษาผู้ป่วยในสมัยโบราณนั้นจะอาศัยวิชาทักษาและธาตุประจำดวงดาวเป็นหลัก กล่าวคือ อาทิตย์และเสาร์ ธาตุไฟ จันทร์และพฤหัสบดีธาตุดิน อังคารและราหูเป็นธาตุลม พุธและศุกร์ เป็นธาตุน้ำ นอกจากนี้วันเดือนปีเกิดหรือดวงชะตาของผู้ป่วยยังเป็นปฐมบทของการวินิจฉัยเบื้องต้น ของอาการป่วย เนื่องจากหมอผู้รักษานั้นต้องศึกษาถึงธาตุกำเนิดของผู้ป่วยก่อน นอกจากนี้การโคจร ของดวงดาวแต่ละวันเดือนปี ยังส่งผลทำให้ธาตุในร่างกายแปรปรวนไปด้วย ในช่วงที่เจ็บป่วยไม่สบาย จะถือว่าเกิดจากธาตุต่างๆ บกพร่อง จึงมีการปรุงยาพื้นฐานเพื่อปรับสภาพของธาตุในร่างกายให้เกิด ความสมดุลปกติ ยาที่เป็นพื้นฐานของตำรายาของหมอโบราณ เรียกว่า ยาธาตุ คือยาที่กินเพื่อปรับ ธาตุในร่างกายโดยจะมีสมุนไพรมะ ๔ ชนิดที่เป็นสมุนไพรมแม่ธาตุคือ บิดบัวแดง เป็นสมุนไพรรประจำธาตุ ไฟ ชิงแวง เป็นสมุนไพรรประจำธาตุดิน ดีปลีและปูนก เป็นสมุนไพรรประจำธาตุลม และจะค่าน เป็น

สมุนไพรรักษาธาตุน้ำ วิธีการคือนำสมุนไพรรักษาธาตุน้ำมาตากแห้ง แล้วตำหรือบดให้ละเอียด ผสมน้ำผึ้งกินเพื่อปรับธาตุให้สมดุลในเบื้องต้น

เมื่อหมอพิจารณาและถอดรหัสธาตุกำเนิดแล้วก็จะกลับมาตรวจสอบอายุว่าอายุจรในปีที่เจ็บป่วยนี้ลงตามผังของตารางดาวอัฐเคราะห์ทั้ง ๘ ในช่องใด เมื่อได้ตำแหน่งอายุจรแล้วก็จะให้ปรับเรื่องอาหารการกินเป็นเบื้องต้นตามความหมายของตำแหน่งดาว ดังตัวอย่างของตำราการปรับอาหารให้ถูกต้องตามธาตุเกิดและอายุจรแบบล้านนา ดังนี้

๑ ธาตุไฟ	๒ ธาตุดิน	๓ ธาตุน้ำ
๖ ธาตุน้ำ		๔ ธาตุน้ำ
๘ ธาตุน้ำ	๕ ธาตุดิน	๗ ธาตุไฟ

ภาพที่ 2 ตารางธาตุในผังทักษาโหราศาสตร์

จากภาพที่ 3 สามารถอ่านคำทำนาย ได้เช่น

คัมภีร์ ๑ หื้อกินหมากกอก มะริดไม้ กล้วยใต้ แต่งลาย อ้อยเล่ม ปลาเต่า ปลาสะวาย ปลาตุก ปลาสปัก แกงไสยอดส้มป่อย จิ้นหมูจิ้นพานแล ยาชะเอมก่อ ซีหิงเขียว ก่องข้าวเขียวฝนกิน หากเจ็บหัวโขนมันตั้ง ตำครอบหัวแล

คัมภีร์ ๒ หื้อกินหมากกอก หมากนอย หมากแดง มะกล้วยกำ น้ำนมมะตัน มะฮิน น้ำอ้อย น้ำตาล จิ้นเป็ด ไช้เป็ด ปลาค้าว ปลาก่อ ปลาหลิมแกงไส้ส้มหมากนาว ผักชี้ขวง มะเขือก้าว ปลาเต่า ปลาสะวาย ปลาสปัก ปลาแซ่ ปลาต ปลาแกด กุ้ง จิ้น ไก่เผือก ยามันไม้หาง่าน ไม้ชี้เหล็ก เตื่อปอง แกงข้าวสาลี ผักหิมแดง งาดำ พรุกน้อยชิงแกง ตำเป็นก้อนกินแลคั้นว่าเจ็บหัวหื้อเอาไปส้มป่อย ขมันตำครอบแล

คัมภีร์ ๓ หื้อกินหมากชุกหมากเต้า มะกล้วยตัด กล้วยใต้ อ้อยเล่ม มันแกว มะถั่ว มะบวบ มะห้อย บะนอย ผักบุง ผักเตื่อเกียง หน่อไม้รวก กั้นเจ็บหัวเอาส้มเตงเคงตำข่มหัวแล

คัมภีร์ ๔ หื้อกินมะกล้วยตัด น้ำนม มะตัน มะตัน หน่อไม้รวก มะเขือก้าว ผักชี้ขวง ผักเผ็ด ปลาหลิม ปลาก่อ ปลาค้าวแกงไส้มนานาว ไก่ดำ จิ้นเป็ด ไช้เป็ด

คันทว่าตก ๕ หื้อกิน แต่งซั้ง แต่งลาย โป่งกอก มะเฟือง มะขาม ปลาเต่าะ ปลาสะวาย ปลา สปากปลาเพี้ย ปลาตุก ปลาตด ปลาแกด แกงไสยอดส้มป่อย หน่อปง ผักแคบ ผักขี้ขวง หมากนะ ยา หื้อเอาขมื่นขึ้น แก่นจัน ตำเป็นลูกกลอนกินแล

คันทว่าตก ๖ หื้อกินเตือเกลี้ยง หน่อไม้รวก หมากนอนซ้อง ผักบุงบึง ผักกาด น้ำหมากพร้าว แต่งลาย แต่งซั้ง หมากเฟือง หมากโอ หมากม่วง หมากฝาง หมากฟัก ผักหม ผักหนอก ผักแคบ อ้อย ตำแล ยาเป่าทั้งสองใบหนัด น้ำผึ้ง ดินไฟ ตำเป็นลูกกินแล

คันทว่าตก ๗ หื้อกินกล้วยน้ำนอม น้ำตาลก้อน หมากตีน หมากตัน หมากหนัด หมากหนุน หมากฟักแก้ว มะเขือแก้ว ผักเผ็ดผักขี้ขวง มะฟักหม่น จันเบ็ด ไข่เบ็ด น้ำผึ้ง ดั่งต่อ ปลาข้าว ปลาก่อ ปลาหลิม แกงใส่น้ำส้มหมากนาว ยาไม้ต้นไม้ตัน ไม้หนุนฝนกินหายแล

คันทว่าตก ๘ หื้อกินน้ำตาลทราย หมากพร้าว กล้วยเชียงราย หมากฟักหม่น ผักกาด จันจัว จันควาย จันหมู หมากเฟือง หมากเกียง หมากม่วง หมากฝาง หมากลิ้ว หมากโว ยาหัวสามเป็อน ราก หมากโอ ฝนใสเหล้ากินก่อได้ คันทว่าอดใจ รากหญ้าคา หญ้าผากควาย รากแคว้งขาว ต้มใส่ข้าวจ้าวกิน ดีแล

จะเห็นได้ว่าการรักษาโรคตามหลักโหราศาสตร์ล้านนานั้นรักษาโรคตามธาตุของร่างกายที่ได้ คำนวณออกมา ซึ่งหมอจะรักษาโรคตามธาตุของร่างกายและให้อาหารและยาตามธาตุของแต่ละคน หรือเป็นการทานยาเพื่อปรับความสมดุลของธาตุนั้นเอง นอกจากนี้ยังมีวิธีวินิจฉัยโรคเฉพาะทางอื่นๆ ที่มีการรักษาหลากหลายรูปแบบ โดยหลักการคือการรักษาด้วยสมุนไพร นอกจากนี้เรื่องของธาตุใน ร่างกายบกพร่องแล้วคนโบราณเชื่อกันว่าสาเหตุของความเจ็บป่วยนั้นมีอีกหลายประการ โดยส่วน ใหญ่มักจะกล่าวถึงสาเหตุของความเจ็บป่วยว่ามาจากการถูกผี โดนผีทัก หรือไปกระทำการไม่ เหมาะสมกับบริเวณที่มีผีสิงสถิตอยู่ ซึ่งเป็นเหตุให้หมอโบราณจำเป็นต้องประกอบพิธีกรรมทางไสย ศาสตร์ เพื่อช่วยในการรักษาอีกวิธีหนึ่ง หมอจึงต้องเรียนรู้คาถาอาคมและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเราจะเห็น ได้ว่าพิธีกรรมในท้องถิ่นหลายอย่างทำขึ้นเพื่อรักษาอาการความเจ็บป่วย เช่น พิธีกรรมการสืบชะตา การส่งเคราะห์แบบต่างๆ ยกตัวอย่างพิธีการส่งเทวดา ๙ หมู ซึ่งเป็นตัวแทนของดาวนพเคราะห์ เพื่อ ขอคุณอำนาจแห่งดาวนพเคราะห์นั้นช่วยปกป้องคุ้มครองหรือดลบันดาลให้ผู้ป่วยมีสุขภาพที่ดีและ หายจากความเจ็บป่วย

นอกจากนี้ฝั่งดวงดาวในหลักทักษานั้นยังมีคติเรื่อง ตัวเป็งตัวชน คือการกำหนดค่าดาวให้ กลายเป็นรูปสัตว์ ประจำวันเกิดของตนคือ ตัวเป็ง หากหมอตบตรวจสอบดวงชะตาแล้วมีเคราะห์หรือ อธิพิลของดาวอื่นๆ ให้โทษดังนี้แล้วก็จะทำพิธีสงหรือบูชาเพื่อร้องขอคุณดาวที่ให้โทษนั้น ให้ลด เคราะห์หายเบาบางลงไป คือ ตัวชน ดังตัวอย่างเนื้อหาในพิธีการส่งชนดังนี้

ดูราเจ้าพญาชนทั้งหลายคือว่าชนตัวอยู่พายหลังอย่าได้มาอยู่ถ้าชนตัวพายหน้า อย่าได้อยู่ สัพพะกองทั้งหลายคือว่า ชนจัวชนควายตัวกล้าชนข้างชนม้าชนราชสีก็อย่าได้มาราวีชนเสื่อชน

หมีผีป่าชนครุฑนาคน้ำก็อย่ามาขบ ชนกบชนเขียดหมูแหมว อย่าได้มาใกล้ชนเจ็บชนไข้อย่าได้มีสัก
 ยาด ชนหอกชนดาบ ถิ่นนกล้ำ ชนมืดพรั้าก็อย่าหื้อได้มาพิน ชนสัพพะการทุกอันทุกสิ่ง ก็หื้อได้
 คาคลาดจากสันตระแห่งตนตัวคนผู้นี้แล้ว ขอราทธนะนาเจ้าพญาชนทั้งหลายจูงมารับเอาอย่างสัพพะ
 บัณณาการหลายเยื้องหลายอัน แล้วนำมายังเป็นเครื่องประริกาบูชาแก่สุทธานทั้งหลายขอหื้อหาย
 เสียยังโรคาแล อากาศหื้อหายเสียยังพยาธิทั้งมวลหื้อได้อยู่สรวงสวรรค์ทุกคำเข้าอันด้วยได้มา
 บูชาแก่สุเจ้าทั้งหลายในกาละวันนี้แต่เด้อ

ภาพที่ 3 สะตวง ๙ ห้อง

จากรูปที่ ๔ ข้างต้น เป็นรูปสะตวง ๙ ห้อง เมื่อดวงชะตาของบุคคลใดตกในตำแหน่งมี
 เคราะห์หรือดวงชะตาดกในตำแหน่งเสีย จึงมักมีการส่งเคราะห์ หรือบูชาพระเคราะห์ทั้ง ๙ ด้วยสะ
 ตวง ๙ ห้อง ตามผังทักษาพร้อม ใส่เครื่องพลีต่างๆ ลงใน สะตวงแต่ละช่อง บางครั้งมีการปั้นรูปสัตว์
 ตัวเป็กลงไปในสะตวงด้วยจึงเรียกว่าส่งเป็งส่งจน

กล่าวโดยสรุปแล้ว วิถีชีวิตของชาวล้านนาปัจจุบันนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่อง
 โหราศาสตร์เป็นอย่างมาก โดยประเพณีจารีตและการกระทำในวันสำคัญต่างๆ ล้วนมากจากความเชื่อ
 เรื่องโหราศาสตร์ดั้งเดิมที่ผสมผสานกับพระพุทธศาสนา ทำให้การดำรงชีวิตของชาวล้านนามีความ
 เป็นอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฤกษ์ยาม ดวงดาว เป็นต้น

ผลกระทบของโหราศาสตร์ที่มีต่อชาวพุทธในล้านนา

โหราศาสตร์ได้ชื่อว่าเป็นดิรัจฉานวิชา จะเป็นวิชาที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผล ขัดขวางพระ
 นิพพาน ไม่อาจจะพิสูจน์ได้ด้วยหลักเหตุผล แต่ความเชื่อเกี่ยวกับดิรัจฉานก็ไม่เคยหมดไปจากโลก
 และดูเหมือนกระแสของดิรัจฉานวิชาโดยเฉพาะด้านโหราศาสตร์จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในสังคม
 แม้การพัฒนาศาสตร์สมัยใหม่ที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือพุทธ
 ศาสตร์ จนถึงปรัชญาบางสาขา เช่น ตรรกวิทยา หรือตรรกศาสตร์ ก็ไม่ได้ทำให้ดิรัจฉานวิชาเหล่านี้

ได้รับความนิยมนลดลงหรือสูญหายไปเลย นั้นแสดงให้เห็นกลายเป็นว่า ดิรัจฉานวิชาที่ยังคงมีประโยชน์อยู่มากในทุกยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ สมัยโบราณที่มนุษย์ยังไม่เจริญ ยังไม่มีการศึกษา หรือยังไม่รู้จักการใช้เหตุผล เพราะถ้าหากมนุษย์ไม่ได้รับประโยชน์จากดิรัจฉานวิชาเลย คติความเชื่อและวิชาต่างๆ เหล่านี้คงจะไม่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน(ประเสริฐ ชุตินธโร, 2543 : 28)

ดังนั้นโหราศาสตร์แม้จะเป็นดิรัจฉานวิชาอันเป็นวิชาที่บดบังปัญญาแต่สำหรับปุถุชนคนธรรมดา โหราศาสตร์ก็ยังมีคุณเช่น ผู้วิจัยจะได้อธิบายผลกระทบของโหราศาสตร์ที่มีต่อชาวพุทธทั้งในด้านลบและด้านบวก ดังนี้ โหราศาสตร์แม้จะเป็นศาสตร์ที่ได้รับความนิยมนในทุกความเชื่อ ทุกเชื้อชาติ ศาสนา แต่ในพระพุทธศาสนานั้นจัดโหราศาสตร์ไว้เป็นเดรัจฉานวิชา เมื่อพิจารณาในระดับโลกียะแล้วทุกอย่างย่อมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์) ได้ทำการศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง โสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ ตามพระศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ระบุถึงผลกระทบเชิงบวกโหราศาสตร์ในฐานะที่เป็นเดรัจฉานเหมือนกับแนวคิดเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ไว้ ๗ ประการ ได้แก่

(๑) เป็นที่พึ่งของคนที่มีความเชื่อ ซึ่งไม่เชื่อมั่นในความปลอดภัยของตนเอง โดยที่ดิรัจฉานวิชาหรือโหราศาสตร์ต่างๆ จะช่วยให้เกิดความมั่นใจให้กำลังใจ ระวังความพลาดกลัวภัยของบุคคลได้ในระดับหนึ่ง ก่อให้เกิดความอบอุ่นใจเมื่อเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ เนื่องจากในสมัยหรือถิ่นที่ความเจริญยังไม่ถึง เหตุการณ์น้ำท่วม ไฟไหม้ พายุแรง ทำให้มนุษย์หวาดกลัวภัยอันตรายเหล่านั้น ดิรัจฉานวิชาหรือโหราศาสตร์จึงเป็นที่พึ่งอย่างเดียวที่จะทำให้คนเหล่านั้นมีกำลังใจต่อสู้และมีความเชื่อว่าตนเองจะเอาชนะภัยธรรมชาติเหล่านั้นได้ อาจจะช่วยการบวงสรวงอ่อนวอนเทพเจ้า หรือการสร้างเครื่องรางของขลังป้องกันภัย เมื่อมีการกระทำดังนี้ ความกลัวเหล่านั้นก็หายไป

(๒) ดิรัจฉานวิชาที่อยู่ในกลุ่มโหราศาสตร์ ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ลึกซึ้งขึ้น ด้วยความที่โหราศาสตร์สามารถสะท้อนบุคลิกลักษณะของบุคคลออกมาได้อย่างเป็นภววิสัย คือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การใช้ดวงชะตาเพื่อวิเคราะห์อุปนิสัยของบุคคล แม้จะไม่ได้มีความถูกต้องอย่างวิทยาศาสตร์ แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สามารถทำความเข้าใจจิตใจมนุษย์ที่ซับซ้อนได้ การที่บุคคลมีความเข้าใจอุปนิสัยของตนทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้ชีวิต มีความสุขกับสิ่งที่ตนมี สามารถกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนได้อย่างมั่นใจ และรู้จักบพร่องของตนเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ส่วนการรู้ถึงอุปนิสัยของผู้อื่น ทำให้เข้าใจถึงความเป็นตัวตนของคนอื่นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

(๓) การทำนายลักษณะบุคคล เป็นแนวในการเลี้ยงดูและช่วยแนะแนวในการศึกษา เนื่องจากทำให้รู้ถึงความโน้มเอียงทางด้านอารมณ์และความถนัดของบุคคลที่มีมาตั้งแต่เกิด ทำให้บิดามารดามีแนวทางในการเลี้ยงดูให้บุตรธิดาแสดงศักยภาพของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ เมื่อถึงเวลาจะเลือกเรียน ก็สามารถเป็นเครื่องชี้แนะทิศทางการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพที่ตนมี ทำให้ไม่ต้อง

เสียเวลาในกรณีที่หลงเรียนไปในสาขาที่ตนไม่ชอบ เมื่อเรียนจบก็จะได้ทำงานที่เหมาะสมกับอุปนิสัยและความถนัดของตน การใช้ชีวิตของบุคคลย่อมมีความสุขเมื่อได้ทำในสิ่งที่ตนพอใจ

(๔) การทำนายดวงดาว การพยากรณ์เวลาตฤกษ์ ช่วยจัดสรรคนให้เหมาะกับหน้าที่ การที่เราสามารถเข้าใจบุคคลอื่นด้วยระยะเวลาอันรวดเร็ว ไม่ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นเวลาพอสมควร ทำให้สามารถจัดสรรบุคคลเข้าทำงานได้ตรงตามหน้าที่ที่เหมาะสม และไม่เสียเวลามากในการทดลองงาน ถึงแม้จะไม่ได้ถูกต้องทั้งหมด แต่ก็มีส่วนช่วยได้มาก โดยใช้ประกอบกับวิธีสัมภาษณ์ปกติ ปัจจุบันเริ่มมีการใช้หลักวิเคราะห์คนด้วยโหราศาสตร์ในการเลือกบุคคลเข้าทำงานบ้างแล้ว

(๕) ช่วยเลือกคู่ที่เหมาะสมกับตน คำว่า “คู่” ในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ต้องมาดำเนินกิจการต่างๆ ร่วมกัน หรืออยู่ร่วมกับเรา หมายถึงทั้งคู่ครอง หุ่นส่วน คู่ค้า และบุคคลที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วยเป็นประจำ การที่เราารู้อุปนิสัยของกันและกัน ทำให้รู้ว่าความสัมพันธ์นั้นจะราบรื่นหรือไม่ ถ้ามีความขัดแย้งกันจะขัดแย้งกันด้วยเรื่องอะไร เมื่อเรารู้อุปนิสัยของคนอื่นได้โดยไม่ต้องไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันก่อน ก็จะสามารถเลือกคู่ที่เหมาะสมกับตนเองได้ โดยไม่เสียเวลาและไม่ประสบปัญหาในภายหลัง

(๖) ช่วยลดความกังวลและสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ประโยชน์ที่ได้จากการทำนายแนวโน้มชีวิตในอนาคต ช่วยให้บุคคลรู้ระยะเวลาของปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ลดความวิตกกังวลและสร้างกำลังใจให้อดทนต่อปัญหาต่อไปข้อนี้เป็นหลักจิตวิทยาด้วย แม้คำทำนายจะมีผลไม่แน่นอน แต่ด้วยคำแนะนำที่ถูกต้องประโยชน์ก็เกิดขึ้นได้ เนื่องจากเมื่อบุคคลมีปัญหามาระบายให้หมดห่วง ความเครียดก็ลดลงส่วนหนึ่งแล้ว เมื่อหมดห่วงช่วงเวลาที่เกิดปัญหาของชีวิตทำให้คนคลายความกังวลลงอีกและมีกำลังใจสู้ต่อไปได้ เพราะการที่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นย่อมลดความกลัวและเพิ่มความมั่นใจให้มากขึ้น ข้อนี้พึงระวังในการดูเรื่องดี ๆ เช่นเรื่องโชคกลาง เพราะบางครั้งอาจจะทำให้เกิดความประมาท บุคคลจะมัวแต่รอคอยโชคชะตา ไม่ประกอบเหตุที่สมควร

(๗) การทำเครื่องรางของขลัง พระเครื่อง วัตถุมงคล เป็นต้น ทำให้เกิดเป็นศิลปะและยังเป็นกุศโลบายอันลึกซึ้งของผู้สร้าง เป็นการใช้ปาฏิหาริย์ภายนอก คือ คงกระพัน แคล้วคลาด เมตตามหานิยม โชคลาภต่างๆ เป็นต้น เพื่อดึงดูดคนเข้าสู่ปาฏิหาริย์ภายใน เพราะสามารถเข้าถึงคนส่วนใหญ่ได้ง่ายกว่า เป็นเครื่องโน้มน้าวให้คนเหล่านั้นหันหน้าเข้าวัดทำบุญ ทำใจให้อยู่กับพระเสมอ เขาเหล่านั้นย่อมได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมตามหลักบุญกิริยาวัตถุและไตรสิกขาอย่างครบถ้วน จนถึงที่สุดแล้วจะกลายเป็นผู้เข้าถึงความเป็นพระอย่างแท้จริง คือการเข้าถึงปาฏิหาริย์ภายใน คือ ความรู้ ความตื่น เบิกบาน (รอบทิศ ไวยสุศรี, 2551 : 217)

จะเห็นได้ว่า ผลกระทบเชิงบวกของโหราศาสตร์ เป็นการให้กำลังใจ เสริมความมั่นใจให้แก่นตนเอง เพื่อให้เกิดความกล้า ขจัดความหวาดกลัว พร้อมทั้งจะต่อสู้กับภัยอันตรายที่อยู่เหนือธรรมชาติได้ และโหราศาสตร์ ส่วนมากยังเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่เปรียบเสมือนกระพี้ มีหน้าที่รักษาแก่น

พระพุทธศาสนาและพระธรรมวินัยไว้ หากปราศจากกระทู้เหล่านี้ โอกาสที่ต้นไม้จะถูกโค่นล้มก็สามารถกระทำได้ง่าย โหราศาสตร์จึงเปรียบเหมือนเป็นกระทู้ ที่มีหน้าที่รักษาแก่นคือพระธรรมวินัยไว้เช่นกัน อีกทั้งเป็นเครื่องโน้มน้าว ชักเหนี่ยว เป็นกุศโลบายให้ผู้คนเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา เพราะโหราศาสตร์ (ดิรัจฉานวิชา) กับพุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีแหล่งกำเนิดที่เดียวกัน และถ้าหากจะกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว ศาสตร์ทั้งสองมีรายละเอียดที่สลับซับซ้อน กับทั้งมีผลในทางเกื้อกูลกันอยู่มาก ดิรัจฉานวิชาเป็นโลกียะปัญญา ส่วนพุทธศาสตร์เป็นโลกุตตระปัญญา หากแต่ดิรัจฉานวิชาเหล่านี้ยังเป็นที่สนใจและเข้าถึงง่ายสำหรับปุถุชนทั่วไป เมื่อคนเข้าถึงได้ก็จะสามารถพัฒนาต่อในระดับโลกุตตระปัญญาได้ (พระมหาสุนทร เฉลยชัย, 2550 : 38)

ผลกระทบเชิงบวกของโหราศาสตร์นั้นมีคุณประโยชน์แก่ผู้เชื่อเป็นอย่างมาก ทำให้โหราศาสตร์ไม่สูญหายไปตามกาลเวลา และยังมีการศึกษาเล่าเรียน นำมาทำเป็นพิธีในล้านนามาจนถึงปัจจุบัน เมื่อรวมกับความเป็นพระพุทธศาสนาของชาวพุทธล้านนาแล้ว โหราศาสตร์ยังช่วยส่งเสริมให้ชาวล้านนาหันเข้ามาศรัทธาในพระพุทธศาสนากันมากขึ้น โดยใช้พระรัตนตรัยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้เกิดไปในความชั่ว มีศีลเป็นกรอบควบคุมการกระทำไม่ให้ล่วงเกินไปจนเกินไป และยังมีโหราศาสตร์ที่ช่วยให้มีความมั่นใจ เป็นต้น ผลกระทบด้านลบของโหราศาสตร์ ในมุมมองดิรัจฉานต่อชาวพุทธในล้านนานั้น หากพิจารณาในด้านที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ ก็จะมีส่วนที่เป็นโหราศาสตร์ที่อาจส่งผลกระทบต่อ พระพุทธศาสนา เนื่องจากทำให้เกิดความมกมาย ยึดติด ผูกมัดตนเองไว้กับศาสตร์ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผล ยิ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับพัวพันด้วยยิ่งจะทำให้ไกลห่างออกจากพระพุทธศาสนาไปเรื่อยๆ ส่วนที่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่นั้นก็ยิ่งเห็นเป็นประโยชน์เกื้อกูลกับพระพุทธศาสนาอยู่ ในที่นี้จะนำเสนอผลกระทบด้านลบของโหราศาสตร์ในมุมมองดิรัจฉานวิชาที่มีต่อพระพุทธศาสนาในแง่ที่เป็นโหราศาสตร์เท่านั้น ซึ่งพระประเสริฐ ชุตินธโร (ม.ป.ป. : 29) ได้สรุปไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

๑) เป็นสิ่งที่กดดันสติปัญญาของคนไว้ ไม่ให้รู้จักคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง ไม่ต้องพิสูจน์และทำให้เป็นคนเชื่อง่าย ไม่ใช้ความคิดไตร่ตรองดู ขาดวิจารณ์ญาณที่ดี

๒) เป็นสิ่งที่ทำให้คนกล้า มุทะลุ บ้าบิ่น อวดดี เช่น บางคนสักยันต์ตามตัวจากอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงแล้ว ก็คิดว่าตนเองเก่ง ยิ่งพินไม่เข้า ก็ลำพองตนไปอาละวาดคนอื่น ทำให้เป็นคนงมงายไร้เหตุผล ผลสุดท้ายก็ถูกฆ่าตาย

๓) ทำให้เป็นคนหลงงมงายในเรื่องโหราศาสตร์ ตกเป็นเครื่องมือของคนอื่นได้ง่าย เพราะเป็นคนเชื่อง่าย หลงงมงายปราศจากความยั้งคิด ไม่สามารถจะยับยั้งชั่งใจและไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าอะไรดีหรืออะไรไม่ดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร

๔) เป็นการขัดหลักกรรมวาท (ความเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม) วิริยวาท ขัดต่อหลักการพึ่งตนเอง รวมถึงความหลุดพ้นเป็นอิสระ ที่สำคัญคือ หลักต่อหลักแห่งการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขาที่มีปัญญาเป็นเป้าหมาย

๕) เป็นการนำชาวพุทธให้หลงทาง และอาจกลืนกินความเป็นพุทธศาสตร์ได้ เพราะอาจความเข้าใจว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเข้าใจว่าดิรัจฉานวิชาเป็นพุทธศาสตร์ อันเนื่องมาจากบุคคลที่ประกอบดิรัจฉานวิชาเป็นพระสงฆ์ อีกทั้งยังประกอบในสถานที่เป็นพุทธสถาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา หากไม่มีการทำความเข้าใจที่ถูกต้องก็จะกลืนความเป็นศาสนาพุทธหมด ดังเช่นหน้าที่ในการเจิมเปิดร้าน ทำบุญบ้าน หรือการผูกข้อมือ ในปัจจุบันก็เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งๆ ที่เป็นพิธีกรรมของพราหมณ์ โหราศาสตร์เปรียบเสมือนดาบสองคม มีทั้งคุณประโยชน์และมีทั้งโทษ ในขณะที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจกับผู้ศรัทธา แต่อีกทางหนึ่งก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความประมาท ความหลงงมงายไปด้วย ดังนั้น โหราศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ต้องใช้ปัญญา วิจารณ์ญาณในการศึกษาและนำไปใช้ หากนำไปใช้ที่ถูกต้องก็ควรก็สร้างคุณประโยชน์อย่างอนันต์ หากนำไปใช้ในทางที่ผิดก็สร้างโทษอย่างอนันต์ได้เช่นกัน ดังนั้นแล้วโหราศาสตร์จึงได้ชื่อว่าดิรัจฉานวิชา ไม่ได้เป็นไปเพื่อดับทุกข์ เป็นศาสตร์ที่ขวางทางนิพพาน

บทสรุป

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธล้านนามีปรากฏในแทบทุกมิติของการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย โดยโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้ามา เมื่อพระสงฆ์ได้ศึกษาพระไตรปิฎกจึงได้รับความรู้เรื่องของโหราศาสตร์มาด้วย และได้ใช้วิชาโหราศาสตร์ช่วยเหลือชาวบ้านเป็นโหราจารย์ในยุคเริ่มต้น จากนั้น โหราศาสตร์ก็ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง ศาสตร์แห่งโหราศาสตร์ที่ได้นำมาใช้ในสังคมล้านนาที่เห็นได้ชัดคือ การใช้หลักดวงดาว และตำราพรหมชาติ ซึ่งเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายทำให้สังคมล้านนาส่งผลให้ชาวล้านนามีการตั้งชื่อตามวันเกิดบ้าง ตามเดือนบ้าง ตามปีบ้าง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต โหราศาสตร์ของล้านนาเป็นศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ทำให้เกิดจารีตประเพณีที่ดีงามมาจนถึงปัจจุบัน และในขณะเดียวกันความเชื่อทางโหราศาสตร์ก็ได้เกิดอิทธิพลกับชีวิตทั้งในด้านบวกและด้านลบ โหราศาสตร์จึงเปรียบเหมือนดาบสองคมหากนำไปใช้อย่างถูกต้องก็จะสร้างคุณประโยชน์กับผู้ใช้เป็นอย่างมาก แต่หากนำโหราศาสตร์ไปใช้อย่างผิด ก็จะทำให้กลายเป็นความงมงาย เหลวไหลไม่เป็นประโยชน์ และอาจส่งผลให้เกิดภัยพิบัติอันตรายถึงชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ของชาวพุทธในล้านนามีพื้นฐานมาจากความเชื่อดั้งเดิมผสมกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในสังคมล้านนาทั้งในระดับราชสำนักและระดับชาวบ้าน การสร้างบ้านแปงเมืองล้านนา สมัยก่อนได้อาศัยฤกษ์มงคลตั้งแต่สร้างเมือง สร้างวัด สืบทอดภูมิปัญญากันมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดภูมิความรู้เหล่านี้และถ่ายทอดวัฒนธรรมในฐานะภูมิปัญญาทางด้านโบราณคดี ชาวล้านนาไม่ได้มีความตะขิดตะขวงใจต่อพระที่ทำหน้าที่กำหนดฤกษ์ยามมงคล หรือพระที่ทำหน้าที่ทำนายทายทักแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับให้ความเคารพนับถือ หากพระรูปใดไม่มีความรู้ทางด้านฤกษ์ยามก็ถือว่าทำหน้าที่บกพร่อง เพราะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือญาติโยมแม้ในเรื่องง่ายๆ แบบนี้ได้ ไม่เป็นที่พึงของญาติโยม ดังนั้น พระในล้านนาส่วนมากจะมีความรู้อย่างน้อยที่สุดก็บอกวันดี วันเสีย ประจำเดือนให้แก่ญาติโยมได้ ถือเป็นความสัมพันธ์ที่งดงามระหว่างพระกับชาวบ้าน โดยไม่มีการตำหนิติเตียนในข้อวินัยสงฆ์เลย จนมาถึงในปัจจุบันพระสงฆ์ก็ยังทำหน้าที่ในการกำหนดฤกษ์ยามดีให้แก่ญาติโยมบางรูปพัฒนาตนเองเป็นพระหมอดู จึงปรากฏเป็นประเด็นที่อาจเกินงามไปก็ จึงควรต้องมีการทบทวนบทบาทในส่วนนี้กันอย่างรอบคอบ โดยคณะสงฆ์ควรทำการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดว่า ขอบเขตเท่าไรที่พระสงฆ์สามารถทำได้ ส่วนไหนที่ถือว่าเกินเลยจากกรอบพระวินัยอันดีงาม ต้องให้การเอื้อเพื่อต่อพระวินัยและช่วยสงเคราะห์ประชาชนไปพร้อมๆ กัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาความประสิทธิภาพและความแม่นยำของศาสตร์ว่าด้วยการพยากรณ์ทุกประเภทสำหรับเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจใช้ศาสตร์พยากรณ์เหล่านั้น และเพื่อให้ศาสตร์พยากรณ์มีความน่าเชื่อถือ อย่างเป็นเหตุเป็นผล รู้จักการพิจารณาถึงความเหมาะสม ถูกต้อง

บรรณานุกรม

- ประพันธ์ เตชะกุล. (2543). **ดาราศาสตร์และอวกาศ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. เอส อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์). (2542). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง โสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ ตามทรรศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุนทร เฉลยชัย. (2550). “ปรากฏการณ์ความเชื่อโหราศาสตร์ในวัยรุ่นชาวไทยพุทธ: กรณีศึกษานักศึกษาวิทยาลัยนานาชาติ หลักสูตรวิทยาศาสตร์และหลักสูตรศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
เปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รอบทิศ ไวยสุศรี. (2551). “การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศูนย์สุขภาพจิตที่ ๑ (เชียงใหม่). (2559). **สุขภาพจิตดี..ด้วยวิถีล้านนา**. เชียงใหม่: หจก. นันทการต์
กราฟฟิค/การพิมพ์.

แสงสวาท วงศ์ใหญ่ และคณะ. (2547). “การศึกษาและการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในคัมภีร์ใบ
ลานล้านนา”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

Anthony Philip Stone. (1981). **Hindu Astrology : Myths, Symbols and Realities**.
India: Select Books.

R.C. Majumdar. (1977). **Ancient India**. India : Motilal Banarsidass.